

Tilsynsrapport

sak 2016-04

Oppfølging av arbeidsvarsling

Saksnummer	2016-04
Publiseringsdato	26.10.2016
Tilsynslag	Bård Gjerde, tilsynsleder Heming Lunestad, fagrevisor veg Haakon Innset, fagrevisor veg Øystein Opheim, fagrevisor juridisk
Tilsynspart	Statens vegvesen, Region øst

Om rapporten

Denne rapporten er basert på tilsyn i Statens vegvesen, Region øst. Tilsynssaken omhandler oppfølging av arbeidsvarsling.

Rapporten inneholder en oppsummering av tilsynet og en presentasjon av tilsynsfunn. Med bakgrunn i tilsynsfunnene har Vegtilsynet gitt en tilrådning.

Tilsynspart skal innen fastsatt frist gi tilbakemelding på hvordan tilrådingen vil bli håndtert, sammen med en tidsplan for gjennomføring av eventuelle tiltak.

26.10.2016

Sign.:

Bård Gjerde
tilsynsleder

Sign.:

Trude Tronerud Andersen
direktør

Sammendrag

Økte rammer for investering på veg betyr økt anleggsaktivitet på vegnettet de kommende årene. Kvaliteten på arbeidsvarslingen, det vil si hvordan man leder og regulerer trafikken trygt og effektivt forbi arbeidsstedene, vil ha direkte betydning på trafiksikkerheten både for trafikantene og for de som arbeider på anleggene.

Statens vegvesen, Region øst besluttet allerede i 2012 å gjennomføre flere tiltak for å oppnå bedre arbeidsvarsling i regionen. I denne tilsynssaken har Vegtilsynet undersøkt om de ulike tiltakene er gjennomført, fulgt opp og evaluert. I tillegg er det undersøkt hvordan byggherren sikrer at registrerte feil og mangler ved arbeidsvarslingen blir rettet.

Selv om de fleste av tiltakene Region øst besluttet i 2012 er gjennomført, viser stikkprøver for et utvalg prosjekter i regionen at det fortsatt er for mange alvorlige feil ved arbeidsvarslingen. Tilsynet har også vist at regionen ikke har gjennomført evaluering av tiltakene som ble vedtatt i 2012 for å finne ut om de har hatt effekt, og at byggherrekontrollen ikke har god nok struktur.

På bakgrunn av dette mener Vegtilsynet at Statens vegvesen, Region øst ikke har god nok kvalitet på arbeidsvarslingen, og at regionen må gjennomføre nye tiltak for å nå målsetningen om «bedre arbeidsvarsling i Region øst».

Innhold

1. Bakgrunn	5
2. Mål og problemstillinger	6
3. Gjennomføring og metode	7
4. Tilsynskriterier	9
5. Datainnhenting	12
6. Funn	27
7. Vurderinger	30
8. Tilrådninger	31
Vedlegg 1: utvalgte arbeidsområder	32
Vedlegg 2: resultat fra Vegtilsynets stikkprøver	33

1. Bakgrunn

Ifølge *Nasjonal transportplan 2014–2023* innebærer nullvisjonen «at transport-systemet skal utformes slik at det fremmer riktig adferd og i størst mulig grad hindrer at menneskelige feilhandlinger fører til alvorlige skader».¹ Visjonen er grunnpilaren i trafikk sikkerhetsarbeidet og gjelder også ved arbeider på og ved veg.

Økte rammer for investering i vegsektoren, gitt i *Nasjonal transportplan 2014–2023*, samt eget program for å ta igjen etterslep, betyr at anleggsaktiviteten på vegnettet vil være stor de kommende årene.

En rapport om trafikkulykker i tilknytning til vegarbeid² og en rapport fra Statens havarikommisjon for transport³ har ført til økt oppmerksomhet om arbeidsvarsling som tema internt i Statens vegvesen. I begge rapportene kommer det frem at mangelfull varsling og/eller sikring har vært årsak til ulykkene som ble undersøkt.

Med bakgrunn i dette vil Vegtilsynet undersøke om Statens vegvesen, Region øst har fulgt opp vedtak fra etatsledermøtet i Statens vegvesen i november 2011 der det blant annet går fram at «[f]agfeltet arbeidsvarsling skal tydeliggjøres bedre organisatorisk og ressursmessig. Dette er et lederansvar, og temaet skal for eksempel tas opp på ledersamlinger på alle nivåer på samme måte som saker som omhandler HMS. Tonen skal skjerpes ytterligere, og konsekvenser tydeliggjøres og håndheves.»

Region øst er valgt som tilsynspart fordi det er stor anleggsaktivitet og stor trafikk på vegnettet i regionen.

¹ *Nasjonal transportplan 2014–2023*, kap 5.3.2 s79, «Økt Transportsikkerhet»

² *Temaanalyse av trafikkulykker i tilknytning til vegarbeid*, Region sør februar 2011

³ SHT-rapport vei 2011/02

2. Mål og problemstillinger

Målet med tilsynet har vært å vurdere Region øst sitt arbeid med å styrke trafikk-sikkerheten i arbeidsvarslingsområder.

For å undersøke dette har Vegtilsynet sett på følgende problemstillinger:

Problemstilling 1

Er arbeidsvarsling i samsvar med krav?

Problemstilling 2

Er tiltak innen arbeidsvarsling, besluttet i regionalt ledermøte nr 5/2012 i Statens vegvesen, Region øst, gjennomført og fulgt opp?

Problemstilling 3

Sikrer byggherre at registrerte feil og mangler ved arbeidsvarsling blir rettet?

3. Gjennomføring og metode

Tilsynssaken er gjennomført som en revisjon.⁴

Varsel om tilsyn ble sendt Statens vegvesen, Region øst 14. juni 2016.

Data er innhentet gjennom stikkprøver, intervju og dokumentgjennomgang. Det er gjennomført intervju med byggeledere for utvalgte prosjekter og regional kontrollør for arbeidsvarsling.

Vegtilsynet har under forberedelse og gjennomføring av tilsynet hatt tilgang til nødvendige systemer, og tilsynspart har lagt alle forhold til rette for et godt samarbeid.

Under følger metodisk beskrivelse av hvordan data er innhentet.

Problemstilling 1: Er arbeidsvarsling i samsvar med krav?

Det ble gjort et uttrekk av alle arbeidsområder på riksveg i Region øst fra trafikkmeldinger på www.vegvesen.no den 02.juni 2016. Av totalt 28 arbeidsområder ble det gjort et utvalg på sju basert på geografisk spredning, og at arbeid på prosjektene hadde pågått over noe tid. Vegtilsynet gjennomførte stikkprøver i form av trafikksikkerhetsinspeksjoner⁵ i perioden 06.-08 juni 2016. Resultat fra stikkprøvene ble deretter vurdert mot godkjente arbeidsvarslingsplaner og krav i håndbøker. Utvalgte arbeidsområder framgår av vedlegg 1.

⁴ En revisjon er en systematisk, uavhengig og dokumentert prosess for å skaffe tilsynsbevis og bedømme disse objektivt for å bestemme i hvilken grad tilsynskriteriene er oppfylt.

⁵ Trafikksikkerhetsinspeksjon gjennomført etter metode beskrevet i Håndbok V720 *Trafikksikkerhetsrevisjoner og -inspeksjoner*

Problemstilling 2: Er tiltak innen arbeidsvarsling, besluttet i regionalt ledermøte nr. 5/2012 i Statens vegvesen, Region øst, gjennomført og fulgt opp?

Region øst ble bedt om å skriftlig svare på hvordan tiltakene vedtatt i regionalt ledermøte er iverksatt, fulgt opp og evaluert. For å se nærmere på hvordan regionen har fulgt opp enkelte av tiltakene, ble det gjennomført intervju med byggeledere og regional kontrollør.

Problemstilling 3: Sikrer byggherre at registrerte feil og mangler ved arbeidsvarsling blir rettet?

Problemstillingen er undersøkt ved stikkprøver (jmfør problemstilling 1), dokumentgjennomgang og intervju.

Gjennom intervju med byggelederne⁶ for de utvalgte prosjektene/arbeidsområdene, og gjennomgang av byggemøtereferat for mai/juni 2016, er det undersøkt hvordan resultat fra byggherrens kontrollvirksomhet av arbeidsvarslingen er fulgt opp.

⁶ Det er ikke gjennomført intervju med byggeleder for prosjektet RV4 Gran-Jaren

4. Tilsynskriterier

Tilsynskriteriene i saken baserer seg på og er utledet fra følgende prosesser og kravdokument:

- Håndbok N301 *Arbeid på og ved veg*
- Håndbok R760 *Styring av vegprosjekter*
- referat fra regionledermøte i Region øst nr 5/2012 sak 39/12
- godkjente arbeidsvarslingsplaner⁷ (AVP)
- prosessen «Følge opp HMS inklusive arbeidsvarsling i enterprise» i kvalitetssystemet⁸

Tilsynskriteriene for hver problemstilling er presentert under.

Problemstilling 1: Er arbeidsvarsling i samsvar med krav?

Kravene til arbeidsvarsling ved arbeid på veg er regulert i Håndbok N301 *Arbeid på og ved veg* og i godkjente arbeidsvarslingsplaner. Håndboken inneholder krav som gjelder for varsling og sikring på veg og gate på det offentlige vegnettet.

Aktuelle kapittel i Håndbok N301 som er vist til i revisjonen, framgår av kapittel 5, problemstilling 1.

⁷ Se vedlegg 1 for en oversikt over aktive arbeidsvarslingsplaner.

⁸ Prosessen ligger i kvalitetssystemet under «Veg», «Bygge», «Følge opp utførelses-enterprise».

Problemstilling 2: Er tiltak innen arbeidsvarsling, besluttet i regionalt ledermøte nr. 5/2012 i Statens vegvesen, Region øst, gjennomført og fulgt opp?

På regionledermøte nr. 5/2012 i Region øst, ble følgende tiltak om arbeidsvarsling vedtatt:

1. Arbeidsvarsling skal være fast tema på alle relevante ledersamlinger i regionen.⁹
2. Skiltmyndigheten i vegavdelingene skal styrkes slik at det kan foretas tilstrekkelig antall utekontroller av arbeidsvarsling, TS-revisjoner og kontroll av kursvirksomhet til private kursholdere.
3. Det tilsettes en eller to medarbeidere (min. ett årsverk) på TS-seksjonen eller TTA-seksjonen som skal ha kontroll av arbeidsvarsling som hovedoppgave.¹⁰
4. Byggherrekontrollen skal påse at arbeidsvarslingsplanen er relevant og at den følges.
5. Alle medarbeidere skal ha nødvendig opplæring. Prosjekt- og byggeledere skal ha todagers opplæring.
6. Omfang og oppfølging av arbeidsvarsling skal synliggjøres bedre i konkurransegrunnlaget, herunder egen prosess for slike arbeider.
7. Bruk av sensorene på TK-avdelingen til inspeksjoner av arbeidsvarsling.

⁹ Hva som ligger i «alle relevante ledersamlinger i regionen» følger av internt notat «Bedre arbeidsvarsling i Region øst», 27.04.2012, som er en intern bestilling i henhold til vedtakene på RLM nr 5/2012 sak 39/12. Under punktet «Arbeidsvarsling og HMS» fremkommer det at «[a]rbeidsvarsling er et lederansvar, og skal tas opp på ledermøter på alle nivåer, på samme måte som en del av HMS.» Det står under samme punkt at det «bør være fokus på ivaretagelse av arbeidsvarsling i prosjektene, roller, og ansvarsforhold, uheldig eller manglende arbeidsvarsling og hvilke tiltak som bør iverksettes for å bedre forholdene».

¹⁰ Dette vedtaket har senere blitt justert i bestillingen, se notat «Bedre arbeidsvarsling i Region øst», 27.04.2012, s. 2: «På RLM var det forutsatt at en eller to medarbeidere (min. ett årsverk) på TS-seksjonen eller TTA-seksjonen som skal ha kontroll av arbeidsvarsling som hovedoppgave. Det er senere bestemt at kontrollfunksjonen for arbeidsvarsling skal ivaretas av byggherreseksjonen, fordi denne oppgaven er nært knyttet til byggherreoppfølging ute.»

Problemstilling 3: Sikrer byggherre at registrerte feil og mangler ved arbeidsvarsling blir rettet?¹¹

Hensikten med kontroll er å kvalitetssikre både det operative og skiltmyndighetens arbeid i forbindelse med arbeidsvarsling.

Byggherrens kontrollvirksomhet

På prosjekter der Statens vegvesen er byggherre, skal byggherrens representant på vegarbeidsområdet ha god kunnskap om den godkjente arbeidsvarslingsplanen og jevnlig følge med på at planen følges, og at den fortsatt er relevant for det arbeidet som utføres.

Blir det funnet feil eller mangler ved arbeidsvarslingen skal byggherren kreve feilen rettet, eller initiere endring i arbeidsvarslingsplanen. Endring i arbeidsvarslingsplanen må godkjennes av kompetent skiltmyndighet. Er feilene eller manglene ved arbeidsvarslingen så store at de utgjør en fare for arbeidere eller trafikanter, skal byggherren kreve arbeidet stanset umiddelbart, og arbeidsområdet skal sikres til feilene eller manglene er rettet.

Arbeidsvarslingplanen skal behandles i tilknytning til helse, miljø og sikkerhet på byggemøter. For å sikre at registrerte feil og mangler blir rettet, skal disse behandles i byggemøtene og omtales i møtereferatet. Punktet om arbeidsvarsling skal ligge under punkt 2 «Helse miljø og sikkerhet» i byggemøtereferatet.¹²

Byggherren skal sikre at de registrerte feil og mangler har blitt rettet opp med en etterfølgende kontroll.

¹¹ Se Håndbok N301 *Arbeid på og ved veg*, vedlegg 1, prosessen «Følge opp HMS inklusiv arbeidsvarsling i enterprise» i kvalitetssystemet, og Håndbok R760 *Styring av vegprosjekter*, kap. 2.9.3

¹² HB R760 *Styring av vegprosjekter*, kap. 2.9.3

5. Datainnhenting

Problemstilling 1: Er arbeidsvarsling i samsvar med krav?

Resultater fra stikkprøvekontroll er sammenstilt med godkjente arbeidsvarslingsplaner og gjeldende krav i Håndbok N301 *Arbeid på og ved veg*.

For kategorisering av feil og mangler ved arbeidsvarslingen er det brukt samme definisjonen som i skjema «Kontroll av varsling og sikring ved arbeid på og ved veg», som blir brukt av regional kontrollør.

- kategori 1: godkjent, småfeil kan forekomme
- kategori 2: feil og mangler, ikke alvorlige, må utbedres
- kategori 3: alvorlige feil og mangler, må utbedres

Stikkprøvene viste at det var feil og mangler på alle arbeidsområdene.

Arbeidsområ- denummer	Arbeidsområde	Kategori		
		1	2	3
1	Rv 4 Gran – Jaren (2 AVP)	3	1	1
2	E6 Sjoa x Fv 257 (1 AVP)	2	1	1
3	Rv 3 Steien bru (1 AVP)		2	1
4	Rv 3 Hanestad – Bellingmo (2 AVP)		2	1
5	Rv 2/E16 Kongsvinger (4 AVP)	3	4	1
6	E16 Skarnes (1 AVP)	2	2	
7	E18 Riksgrensen – Ørje (7 AVP)	6	2	1

Tabell 1: Oversikt over feil og mangler ved arbeidsvarslingen ved stikkprøvekontroll på syv prosjekt på riksveg i Region øst i perioden 6.–8.juni 2016.

Gjennomgangen viste at de mest alvorlige feil og mangler, kategori 3-feil, gjaldt sikring og optisk ledning gjennom arbeidsområdet. Risikovurderingene som er vedlagt arbeidsvarslingsplanene var til dels mangelfulle. Dette gir et svakt grunnlag for valg av rett sikring og varsling.

14 funn i kategori 2 gjelder feil og mangler ved bruk av fartsgrense, sikring og ledning av myke trafikanter.

Arbeidsområde-nummer	Kategori 3-feil og mangler	Risikovurdering	I samsvar med krav	
			Arbeidsvarslingsplan	Håndbok 301
1	Manglende langsgående sikring	Ja	Nei	Nei
2	Eksisterende vegmerking ikke fjernet, mangelfull optisk ledning	Ja	Nei	Nei
3	Mangelfull tverrgående sikring og manglende endeavslutning	Ja	Ja	Nei
4	Mangelfull langsgående sikring av ferdige utbedringspunkt	Nei	Nei	Nei
5	Mangelfull tverrgående sikring, feil bakgrunnsmarkering	Nei	Ja	Nei
7	En del manglende endeavslutninger	Nei	Viser ikke tiltak	Nei

Tabell 2: Oversikt kategori 3-feil. Arbeidsområde nr. 6 hadde ingen kategori 3-feil.

Tre av seks kategori 3-feil var knyttet til forhold som ikke er med i risikovurderingene.

Fem av seks kategori 3-feil gjaldt feil og mangler i forbindelse med sikring.

- En av feilene var på et arbeidsområde der arbeidsvarslingsplanen ikke viser tiltak.
- For to av feilene var arbeidsvarslingen i samsvar med godkjent arbeidsvarslingsplan, men ikke i henhold til krav i håndbok N301 *Arbeid på og ved veg*.

- Ën av feilene var ikke i henhold til godkjent arbeidsvarslingsplan eller krav i Håndbok N301 *Arbeid på og ved veg*.

En av seks kategori 3-feil gjaldt mangelfull optisk leding, og eksisterende vegoppmerking som ikke var fjernet. Dette er ikke i samsvar med godkjent arbeidsvarslingsplan eller krav i håndbok N301 *Arbeid på og ved veg*.

Arbeidsområde-nummer	Kategori 2-feil og mangler	Risikovurdering	I samsvar med krav	
			Arbeidsvarslingsplan	Håndbok 301
1	Gammel vegoppmerking ikke godt nok fjernet (lite omfang)	Ja	Nei	Nei
2	Feil bruk av fartsgrense	Ja	Nei	Nei
	30 km/t, lang, uklar slutt, ikke fartsdempende tiltak	Mangelfull	Nei	Nei
3	Mangelfull langsgående sikring. Feil bruk av fartsgrense 30 km/t, lang, ikke fartsdempende tiltak	Ja	Nei	Nei
4	Feil bruk av fartsgrenser (70 og 50 km/t), lang, manglende gjentakelse. Usikrete maskiner og biler i sikkerhetszone. ¹³	Nei	Nei	Nei

¹³ Arbeidsvarslingsplan som viser varslings/sikring ved gjennomføring av de enkelte tiltakene på strekningen er OK. Men det er ingen arbeidsvarslingsplan som viser langsgående sikring og bruk av redusert fartsgrense på hele strekningen og heller ingen risikovurdering som grunnlag for de valg som er gjort.

5	Mangler fartsdempende tiltak i 30-sone.	Nei	Ja	Nei
	Mangelfull langsgående sikring Rv 2, hp 5, km 0,500 – 0,700.	Nei	Nei	Nei
	Tverrgående stenging av kryss (E16, Hp 4, km 0,550), krav om energiabsorberende, feil bakgrunnsmarkører.	Nei	Nei	Nei
	Ikke forskriftsmessig overgang rekkverk sikring v/Norsenga interimbru	Nei	Nei	Nei
6	Manglende langsgående sikring, kun byggegjerde.	Nei	Nei	Nei
	Uklar leding av myke trafikantter	Nei	Nei	Nei
7	Fartsgrense 70 km/t (km 1,0 – 1,7) fjernes eller dekkes til.	Nei	Nei	Nei
	Uklar utstrekning og overgang 60 km/t og 70 km/t v/ rundkjøring	Nei	Nei	Nei

Tabell 3: Oversikt kategori 2-feil.

Seks av 14 kategori 2-feil gjaldt feil bruk av fartsgrense.

- Fire av disse feilene var knyttet til forhold der det ikke var gjennomført risikovurdering eller der denne var mangelfull.
- En av feilene var på et arbeidsområde der framlagt arbeidsvarslingsplan er ufullstendig.
- Én feil var i samsvar med godkjent arbeidsvarslingsplan, men planen var ikke i samsvar med krav i Håndbok N301 *Arbeid på og ved veg*. Fire feil var verken i samsvar med godkjent arbeidsvarslingsplan eller krav i Håndbok N301 *Arbeid på og ved veg*.

Seks av 14 kategori 2-feil gjaldt feil eller mangelfull sikring

- Fem av seks av disse feilene gjaldt forhold som ikke var med i risikovurderingene.
- Én av feilene var på et arbeidsområde der framlagt arbeidsvarslingsplan er ufullstendig.
- Én feil var i samsvar med godkjent arbeidsvarslingsplan, men ikke i samsvar med krav i Håndbok N301 *Arbeid på og ved veg*.
- Fire feil var ikke i samsvar med godkjent arbeidsvarslingsplan eller krav i Håndbok N301 *Arbeid på og ved veg*.

Kategori 2 og 3-feil, samlet, viste at:

- 60 prosent av feilene gjaldt forhold som ikke er tatt hensyn til i risikovurderingen.
- 55 prosent av feilene gjaldt mangelfull sikring, jfr. bilde nr. 1 på neste side.
- 45 prosent av feilene gjaldt varsling
 - 35 prosent av feilene gjaldt feil bruk av fartsgrenser
 - 10 prosent av feilene gjaldt mangelfull optisk ledning, jfr. bilde nr. 2 på neste side.

Bilde nr 1: Manglende langsgående sikring (arbeidsområde 1, Rv 4 Gran – Jaren)

Bilde nr 2: Eksempel på mangelfull optisk ledning (arbeidsområde 2, E6 Sjoa x Fv 257).

Regional kontrollør for arbeidsvarsling i Region øst har laget en oversikt¹⁴ som viser typiske feil og mangler ved arbeidsvarsling avdekket på 100 kontroller i perioden april 2013 – april 2015. Oversikten omfattet kontroller både på riks- og fylkesveg i Region øst, og viser at det er «de samme feilene som går igjen».

Funn i denne oversikten var blant annet:

- 70 prosent av feilene gjaldt forhold som ikke er tatt hensyn til i risikovurderingen.
- 80 prosent av feilene gjaldt bruk, oppsetting og dimensjonering av sikring.
- 40 prosent av feilene gjaldt varsling.
 - 20 prosent av feilene gjaldt feil bruk av fartsgrense.
 - 20 prosent av feilene gjaldt skilt og varslingsutstyr.

¹⁴ Arbeidsvarsling RØ – regional kontroll 30.05.2015

Problemstilling 2: Er tiltak innen arbeidsvarsling, besluttet i regionalt ledermøte nr. 5/2012 i Statens vegvesen, Region øst, gjennomført og fulgt opp?

1. Arbeidsvarsling skal være fast tema på alle relevante ledersamlinger i regionen.

I svaret fra Region øst går det fram at tiltaket er satt i kraft og fulgt opp ved at arbeidsvarsling har vært tema på flere regionledermøter. Det ble utarbeidet strategi for «Bedre arbeidsvarsling i Region øst» og et eget opplegg for «Regional kontroll for arbeidsvarsling» i 2012/2013. Videre svarer regionen at arbeidsvarsling sporadisk har vært tema på ledermøter i vegavdelingene og regionalt TS-forum.¹⁵ Det har også vært arrangert egne temamøter om arbeidsvarsling med alle skiltansvarlige i vegavdelingene, og det er etablert eget fagnettverk for arbeidsvarsling i regionen med en representant fra hver vegavdeling.

I intervju kom det frem at byggeleiderne mener at arbeidsvarsling, som del av helse, miljø og sikkert (HMS), blir ivaretatt på ledermøter i prosjektene de har ansvar for. Hvor mye tid som blir satt av til temaet i ulike møter er avhengig av hvilken fase prosjektet er i, men det ble opplyst at arbeidsvarsling er oftere tema på interne ledermøter/ledersamlinger nå enn tidligere.

2. Skiltmyndigheten i vegavdelingene skal styrkes slik at det kan foretas tilstrekkelig antall utekontroller av arbeidsvarsling, TS-revisjoner og kontroll av kursvirksomhet til private kursholdere.

I tilbakemeldingen fra regionen går det fram at skiltmyndigheten i regionen er styrket etter 2012 ved at det er ansatt flere medarbeidere innenfor fagområdet. Stillingen(e) som skiltmyndighet er mer rendyrket enn tidligere, da det var slik at flere medarbeidere hadde arbeidsvarsling som en av flere arbeidsoppgaver. Det framgår videre at kontrollvirksomheten av arbeidsvarsling er styrket gjennom ansettelse av regional kontrollør.

¹⁵ Trafikksikkerhetsforum - tverrfaglig møteplass for å utveksle erfaringer og kunnskap innenfor alle sider av trafikksikkerhetsarbeidet.

Oppfølging av arbeidsvarsling er satt mer i system gjennom resultatavtalene mellom regionvegsjef og vegavdelingene, der det er satt mål for hvor mange kontroller som skal utføres hvert år. Videre at kontrollene som skal gjennomføres er delt mellom skiltmyndighet og regional kontrollør. Det ble opplyst at etter etablering av regional kontrollør i 2013 er kontrollene gjennomført grundigere og mer profesjonelt. Regionen svarer også at det ikke er noe enhetlig opplegg for gjennomføring av slike kontroller på etatsnivå i Statens vegvesen.

3. Det tilsettes en eller to medarbeidere (min. ett årsverk) på TS-seksjonen eller TTA-seksjonen som skal ha kontroll av arbeidsvarsling som hovedoppgave

Dette vedtaket har senere blitt justert i bestillingen etter regionalt ledermøte nr. 5/2012 i Region øst, jamfør fotnote 10 kapittel 4, og tiltaket er derfor ikke vurdert.

4. Byggherrekontrollen skal påse at arbeidsvarslingsplanen er relevant og at den følges

I tilbakemeldingen fra Region øst går det fram at arbeidsvarsling er fast tema under SHA¹⁶ på byggemøter, og at referat fra byggemøter tyder på at dette blir fulgt opp. Regionen opplyser også at det er usikkert om byggherrekontrollen påser at arbeidsvarslingsplanen er relevant og om den følges, og at kontroller tyder på at dette for noen prosjekter ikke er tilfelle.

Gjennomgang av byggemøtereferater fra de aktuelle prosjektene/arbeidsområdene viser at arbeidsvarsling er fast tema i byggemøter med ett unntak. For prosjektet som ikke hadde arbeidsvarsling med i referat fra byggemøtet ble det i intervju opplyst at arbeidsvarsling i stedet er tema på faste vernerunder i forkant av byggemøtene. Gjennomgang av referat etter vernerundene bekreftet dette.

I intervju kom det også fram at alle byggelederne mener at byggherrekontrollen i stor grad blir ivaretatt ved at det blir kontrollert at arbeidsvarslingsplanen fungerer etter hensikten. Når feil ved arbeidsvarslingen blir oppdaget, tar byggherre dette opp med entreprenøren, uten at dette alltid blir dokumentert/logg-

¹⁶ Sikkerhet, helse- og arbeidsmiljø

ført. Ett prosjekt beskriver saksgang av kontrollørmelding i byggemøtereferat. Noen av byggeleiderne etterlyser mer tidseffektive registreringssystem, der avvik kan dokumenteres på stedet og melding legges direkte inn via iPad eller telefon. Dersom byggherren vil endre godkjent arbeidsvarslingsplan, blir entreprenøren bedt om å endre/fornye gjennom ny søknad. Flere av byggeleiderne fortalte at dette ofte skjer i samspill mellom entreprenør, byggherre og skiltmyndighet, og i noen tilfeller også ved felles synfaring i aktuelle arbeidsområder. Alle byggeleiderne gav uttrykk for at samarbeidet med skiltmyndigheten fungerer godt.

Regional kontrollør opplyste i intervju at resultater fra de regionale kontrollene tyder på at byggherrekontrollen på generelt grunnlag ikke er tilfredsstillende ivaretatt. Videre at personell med grunnleggende kunnskap om arbeidsvarsling vil kunne undersøke tilstanden i arbeidsområdet ved å kjøre gjennom. Noe han mener ikke tar lang tid. Han mener det burde være enkelt for byggherrepersonell å se mangler ved sikring, endeavslutninger, bruk av hindermarkeringer, optisk ledning, uklar skiltning, for lange soner med redusert hastighet og mangelfull logisk løsning gjennom arbeidsområdet.

5. Alle medarbeidere skal ha nødvendig opplæring. Prosjekt- og byggeledere skal ha todagers opplæring.

Det ble i tilbakemeldingen fra Region øst opplyst at alle avdelinger og seksjoner er kjent med kravene til opplæring i arbeidsvarsling. Videre at strategien for «Bedre arbeidsvarsling i Region øst» tilsier at prosjekt- og byggeledere bør ha samme kursing som ansvarshavende hos entreprenørene. Regionen har lagt til grunn at det i tillegg til kursing i egen regi også må benyttes private kursholdere. En gjennomgang av status våren 2016 tyder ifølge regionens tilbakemelding på at de fleste medarbeidere som trenger kurs i arbeidsvarsling har fått tilfredsstillende opplæring.

I intervjuene svarer byggeleiderne at både byggherre og entreprenør generelt sett er flinke til å følge opp kravene til opplæring og at de mener dette er tilstrekkelig. Flere av byggeleiderne opplyser at de har kontrollrutiner for å sjekke at alle involverte hos entreprenørene har gyldige kursbevis.

Regional kontrollør mener at kompetansen til byggherrepersonellet er veldig varierende. Han er usikker på kvaliteten i de kursene det er krav til og mener at kursene er for enkle å bestå.

Regional kontrollør sa også at to timer av oppfrisknings-/ repetisjonskurs for helse, miljø og sikkerhet (HMS)- og byggherrepersonell er om praktisk rettet arbeidsvarsling. Dette er kommet til etter innspill fra byggherremiljøet. I denne delen av kurset inngår blant annet beskrivelse av typiske feil og mangler, ansvarsforhold og informasjon om risikovurderinger knyttet til arbeidsvarsling. I første halvår 2016 er det gjennomført seks slike kurs i Region øst, og tilbakemeldingen fra deltakerne er gode. Regional kontrollør understreket at selv om kursene er med å løfte kompetansen hos byggherrepersonellet, er det viktigste at kompetansen blir brukt riktig ute på anleggene.

6. *Omfang og oppfølging av arbeidsvarsling skal synliggjøres bedre i konkurransegrunnlaget, herunder egen prosess for slike arbeider.*

I sin tilbakemelding skriver Region øst at synliggjøring av omfang og oppfølging av arbeidsvarsling har vært tema på samlinger i regionen, men at regionen ikke har oversikt over hvordan dette har utviklet seg i konkurransegrunnlagene. Videre forteller regionen at det i 2014 gjennom rundskriv kom mengdereglene for langsgående sikring i entreprisekontrakter for nybygging, og at Vegdirektoratet har ansvar for utforming av kontraktsregler og prosessbeskrivelser.

I intervju med byggeleiderne ble det opplyst at sikring er spesifisert i konkurransegrunnlagene for fem av sju prosjekter.¹⁷ Én av byggeleiderne opplyste at der sikring er godt spesifisert er det mindre diskusjon med entreprenør om hvordan ting skal gjøres.

¹⁷ Det er ikke gjennomført intervju med byggeleder Rv 4 Gran-Jaren.

7. *Bruk av sensorene på TK-avdelingene.*

Region øst opplyste at hensikten med tiltaket var at sensorene under øvelseskjøring kunne registrere og feil og mangler ved arbeidsvarsling og melde til byggeledere og skiltmyndighet. Videre at dette i liten grad har blitt fulgt opp, noe som i hovedsak skyldes kapasitet og manglende dokumentasjon fra sensorene.

Ingen av de som ble intervjuet hadde kjennskap til en slik ordning.

Problemstilling 3: Sikrer byggherre at registrerte feil og mangler ved arbeidsvarsling blir rettet?

Gjennomgang av byggemøtereferat viser at seks av syv prosjekter har arbeidsvarsling som fast punkt. Prosjektet som mangler arbeidsvarsling i byggemøtereferatene har dokumentert at dette er med i referat fra fast vernerunde.

NR	Arbeidsområde	Dokumentert i byggemøtereferat					Opplyst gjennom intervju				
		Eget punkt på byggemøte	Gjennomgang gjeldende plan	Gjennomgang loggbøker	Gjennomgang kontrollørmelding	Behandling av avvik	Direkte behandling av avvik på anlegg	Kontrollørmelding i e-rom	Loggbøker i e-rom	Arbeidsvarsling tema på oppstart/samhandlingsmøte	Sikring spesifisert i kontrakt
1	RV4 Gran Jaren	Ja	Nei	Nei	Ja	Ja	-	-	-	-	-
2	EV6 Sjøa	Ja	Ja	Ja	Ja ¹⁸	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
3	RV3 Steien bru, Alvdal	Ja	Ja	Nei	Nei	Nei	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
4	RV3 Hanestad Bellingmo	Ja	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja	Ja	Ja	Ja	Nei
5	E16/RV2 Kongsvinger	Ja	Ja	Nei	Nei	Nei	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
6	EV16 Skarnes	Ja	Ja	Nei	Nei	Nei	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
7	E18 Ørje ¹⁹	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja	Ja	Ja	-	Ja

Tabell 4: Prosjektets behandling av arbeidsvarsling

¹⁸ Det er behandlet en kontrollørmelding i framlagt dokumentasjon, men det er ikke mulig å knytte den til arbeidsvarsling slik den er dokumentert i byggemøtereferat.

¹⁹ Det er referat fra vernerunde som er gått gjennom for prosjektet E18 Ørje

Referatene fra byggemøtene viser at det er stor forskjell på hvor utfyllende tekst det er knyttet til punktet arbeidsvarsling.

- Tre av syv prosjekter omtaler gjeldende arbeidsvarslingsplan, men ikke behandlingen av saker eller tema knyttet til arbeidsvarsling.
- For ett av sju prosjekt framgår det ikke av referatet om det er gjort kontroll av loggbøker.
- To av sju prosjekter har dokumentert gjennomgang av kontrollørmeldinger som gjelder arbeidsvarsling.
- Fem prosjekter dokumenterer ikke avviksbehandling i byggemøtereferatene.
- Det framkommer ikke av referatene som er gjennomgått og intervju at arbeidsområder er stengt av byggherren på grunn av manglende kvalitet på arbeidsvarsling og sikring.

I intervju kom det frem at feil som blir registrert av byggherren blir meddelt entreprenøren direkte, og rettet på stedet. Alle prosjektene som ble intervjuet bekreftet at kontrollørmeldinger blir lagt i e-rom, men bare ett prosjekt dokumenterer gjennomgang av kontrollørmeldinger i byggemøtereferat.

Fem av seks byggeledere bekrefter i intervju at arbeidsvarsling har vært tema på oppstarts-/samhandlingsmøte.

Ett prosjekt har ikke spesifisert sikring i kontrakt.

Alle byggelederne som ble intervjuet mener at de har en aktiv rolle når det gjelder arbeidsvarsling. Daglig kontroll av arbeidsvarsling er vanligere på større prosjekter som har byggherrepersonell som kontrollingeniør og/eller HMS (helse- miljø og sikkerhets) -koordinator på arbeidsområdet daglig. For mindre prosjekter er byggeleder mer delaktig i den utøvende kontrollen av arbeidsvarslingen. To av byggelederne mente at selv om byggherren har kompetanse i form av pålagte kurs, er det likevel ofte usikkerhet knyttet til hvordan utøvelsen av kontrollfunksjonen på arbeidsområdet skal gjøres. Dette ble forklart med at mangel på praktisk erfaring gir usikkerhet selv om det teoretiske er på plass.

På spørsmål om hvordan regional kontrollør oppfatter at byggelederansvaret for arbeidsvarsling blir ivaretatt, fortalte han at dette er svært forskjellig fra prosjekt til prosjekt. Han opplyste at for enkelte anlegg ser det ikke ut som det er noen byggeledelse i det hele tatt, og stiller spørsmål om hvordan arbeidsvarslingen blir ivaretatt. Han viste til at dette også fremkommer i rapportene der han har oppsummert funnene etter de regionale kontrollene. Siden starten i 2013 og frem til august 2016, har han gjennomført 177 regionale kontroller. 50 av disse kontrollene har medført midlertidig stans som følge av alvorlige feil og mangler. Dette utgjør 28 prosent av de kontrollerte anleggene, og tyder ifølge regional kontrollør på at stedlig byggeledelse generelt ikke har ivaretatt ansvaret for arbeidsvarsling på den måten den bør.

Regional kontrollør prøver å bevisstgjøre byggherrepersonell ved å stille spørsmål om hvordan arbeidsvarslingen blir ivaretatt; om den er fast tema på byggemøtene og om temaene reelt blir drøftet eller bare kvittert ut.

6. Funn

Funn 1 – avvik

Arbeidsvarslingen i Region øst ivaretar ikke sikkerheten til trafikantene godt nok.

Tilsynskriterium

Håndbok N301 *Arbeid på og ved veg* og godkjente arbeidsvarslingsplaner, jamfør vedlegg 1. Under problemstilling 1 i kapittel 5 er det vist til punkt i håndboken og de relevante arbeidsvarslingsplanene der resultatene fra stikkprøvene ikke er i samsvar med krav.

Tilsynsbevis

Tabell 1 i kapittel 5 viser at det er feil ved arbeidsvarslingen for alle arbeidsområdene som er undersøkt. Seks av syv prosjekt har feil i kategori 3, noe som betyr at feilene er alvorlige. Resultat fra 100 kontroller gjennomført av regional kontrollør i perioden 2013–2015 viser samme type feil og mangler som ble avdekket under Vegtilsynets stikkprøvekontroll.

Funn 2 – avvik

Feil og mangler ved arbeidsvarslingen som er registrert under byggherrens kontroll er ikke fulgt opp systematisk.

Tilsynskriterium

Håndbok N301 *Arbeid på og ved veg*, vedlegg 1 kontroll, «Byggherrens kontroll». På prosjekter der Statens vegvesen er byggherre, skal byggherrens representant på vegarbeidsområdet ha god kunnskap om den godkjente arbeidsvarslingsplanen og jevnlig følge med på at planen følges og at den fortsatt er relevant for det arbeidet som utføres.

Arbeidsvarslingplanen skal behandles i tilknytning til helse, miljø og sikkerhet (HMS) på byggemøter. For å sikre at registrerte feil og mangler blir rettet, skal disse behandles i byggemøtene og omtales i møtereferatet. Punktet om arbeidsvarsling skal ligge under punkt 2 «Helse miljø og sikkerhet» i byggemøtereferatet.

Byggherren skal sikre at de registrerte feil og mangler har blitt rettet opp med en etterfølgende kontroll.

Tilsynsbevis

Resultat fra Vegtilsynets stikkprøver og regionale kontroller viser at det for mange alvorlige feil og mangler på arbeidsområdene, jmfør problemstilling 1. Det er opplyst i intervju at avvik som blir funnet under byggherrekontrollen ofte blir behandlet på stedet uten at dette alltid blir formalisert i form av kontrollørmeldinger e.l. Av byggemøtereferatene går det fram at bare ett av syv prosjekter har dokumentert at behandling av feil og mangler er omtalt i byggemøtene. For tre av syv prosjekter framgår det ikke hvilke saker knyttet til arbeidsvarsling som har vært behandlet i byggemøtene.

Funn 3 – observasjon

Tiltak innen arbeidsvarsling besluttet i regionalt ledermøte nr. 5/2012 er ikke fulgt opp godt nok.

Begrunnelse

Resultatene fra Vegtilsynets stikkprøvekontroller og resultater fra den regionale kontrollørens kontrollvirksomhet viser at det er flere alvorlige feil ved arbeidsvarslingen, jamfør problemstilling 1. Selv om de ulike tiltakene som regionen vedtok i 2012 i stor grad er gjennomført, jamfør problemstilling 2, framgår det ikke hvordan tiltak nummer 4 om byggherrekontroll, skal gjennomføres. Tiltaket var at byggherren skal påse at arbeidsvarslingsplanen er relevant og at den følges. Dette er en gjengivelse av eksisterende krav i håndbok N301. Regionen opplyser i sin tilbakemelding at det fremdeles er usikkert om hensikten med tiltaket er oppfylt.

Region øst har ikke lagt frem dokumentasjon på at de gjennomførte tiltakene er evaluert for å se om formålet med tiltakene er oppfylt.

7. Vurderinger

Feil og mangler ved arbeidsvarslingen

Tilsynet har vist at mangler og feil i arbeidsvarslingen fortsatt er en utfordring i Region øst, selv om regionen har gjort flere tiltak for å bedre arbeidsvarslingen de siste årene.

Behov for bedre struktur ved byggherrens kontroller

Ett av tiltakene som ble vedtatt i regionalt ledermøte i 2012 var at byggherrekontrollen skal påse at arbeidsvarslingsplanen er relevant og at den følges. Dette er kun en gjengivelse av eksisterende krav, uten at det fremgår hvordan tiltaket skal løses. Vegtilsynets stikkprøvekontroll på utvalgte arbeidsområder, resultat fra regionale kontroller, dokumentgjennomgang og intervju, viser at byggherrekontrollen ikke har god nok struktur. Etter Vegtilsynet sin vurdering er det behov for avklaringer i regionen om hvordan byggherrekontrollen skal utøves, dokumenteres og følges opp for å bli bedre.

Bedre opplegg for oppfølging av tiltaksplan

Flere av tiltakene som Region øst vedtok i 2012 er etter Vegtilsynet sin vurdering gjennomført. For ett av tiltakene, tiltak nummer 7, er det opplyst at dette ikke er gjennomført, og for tiltaket som gjelder byggherrekontroll, tiltak nummer 4, framgår det at regionen er usikker på om målet med tiltaket er nådd. Region har heller ikke gjennomført evaluering av tiltakene. Med bakgrunn i de feil og mangler som er funnet under stikkprøvekontroll og resultatene fra regionale kontroller viser dette, etter Vegtilsynet sin vurdering, at målet om «bedre arbeidsvarsling i Region øst» ikke er nådd.

8. Tilrådninger

Tilråding 2016-04 nr. 1

Tilsynet har vist at arbeidsvarslingen i Region øst ikke ivaretar sikkerheten til trafikantene godt nok, se funn 1, og at byggherrekontrollen ikke har god nok struktur, se funn 2. I tillegg mangler evaluering av tiltaksplanen for «bedre arbeidsvarsling i Region øst» fra 2012, se funn 3.

Vegtilsynet tilrår på bakgrunn av dette at Statens vegvesen, Region øst gjennomfører en evaluering av tiltakene som ble vedtatt i 2012. Videre at regionen sikrer at arbeidsvarslingen framover blir god nok, gjennom en mer strukturert byggherrekontroll som påser at arbeidsvarslingsplanen er relevant og at den følges. Regionen skal i sin tilbakemelding beskrive tiltak og hvordan de vil måle effekten av tiltak som blir gjort.

Oppfølging av tilrådingen

Statens vegvesen, Region øst skal innen en fastsatt frist komme med tilbakemelding på hvordan tilrådingen vil bli håndtert, sammen med en tidsplan for gjennomføring av eventuelle tiltak. På bakgrunn av tilbakemeldingen vil Vegtilsynet vurdere videre oppfølging og lukking av tilrådingen.

Vedlegg 1: utvalgte arbeidsområder

NR	Arbeidsområde	Dato for stikkprøver	Arbeidsvarslingsplan nr.
1	RV4 Gran Jaren	06.06.2016	05-2015-634 05-2015-661
2	EV6 Sjoa	07.06.2016	05-2016-293
3	RV3 Steien bru, Alvdal	07.06.2016	1051379/16
4	RV3 Hanestad Bellingmo	07.06.2016	1051238/16 1051060/16
5	E16/RV2 Kongsvinger	07.06.2016	1051161/16 1051162/16 1051294/16 1051250/16
6	EV16 Skarnes	07.06.2016	1051245/16
7	E18 Foss-Ørje Sluser*	08.06.2016	2015-714-P2 2015-124-P2 2015-740-P 2015-741-P1
8	E18 Ørje -Ørje elv*	08.06.2016	2015-520-P1 2015-520-P2 2015-739-P

Tabellen viser arbeidsområdene der det er gjennomført stikkprøvekontroller, dato for gjennomføring, og hvilke arbeidsvarslingsplaner stikkprøvekontrollene er vurdert mot.

*E18 Ørje – Riksgrensen er i praksis og anleggsteknisk vurdert som et anlegg med samme byggeledelse. Nr 7 og 8, se kolonne 1, er derfor vurdert under ett.

Vedlegg 2: resultat fra Vegtilsynets stikkprøver

Gjennomgang av kategori 2- og 3-feil for de sju undersøkte arbeidsområdene

1. Rv 4 Gran – Jaren

Det var manglende langsgående sikring ved kabelarbeid inntil Rv 4 (kategori 3), jf. bilder.

Godkjent arbeidsvarslingsplan setter krav om tung sikring ved fare for utforkjøring. Håndbok N301, pkt. 4.2.1.1, omhandler hvilke situasjoner der langsgående sikring skal benyttes.

På strekningen var det noe gammel vegoppmerking som ikke var godt nok fjernet (kategori 2). Dette er ikke i samsvar med Håndbok N301, pkt. 3.0.0.1.

2. E6 Sjoa x Fv 257

Eksisterende vegoppmerking er ikke fjernet godt nok, og det var svak optisk ledning gjennom anleggsområdet (kategori 3), jfr. bilder.

Feil bruk av fartsgrense 30 km/t-sone. Sonen var lang, hadde uklar avslutning, og manglet fartsdempende tiltak (kategori 2). Dette er ikke i samsvar med Håndbok N301, pkt. 3.2.3.12.

3. Rv 3 Steien bru

Tverrgående sikring mot ny bru fra sør var ikke i samsvar med krav. Videre var endeavslutningen mangelfull (kategori 3), jfr. Håndbok N301, kap.4.1.

Feil bruk av fartsgrense 30 km/t-soner. Sonen var lang, og manglet fartsdempende tiltak (kategori 2). Dette er ikke i samsvar med Håndbok N301, pkt. 3.2.3.12.

Langsgående sikring manglet på deler av strekningen. jf. bilde. Dette er ikke i samsvar med Håndbok N301, pkt. 4.2.1.1.

4. Rv 3 Hanestad – Bellingmo

Det var ikke lagt frem arbeidsvarslingsplan som viser samlet plan for varsling og sikring for hele strekningen.

Mangelfull langsgående sikring der stikkrenner er skiftet, jfr. Håndbok N301, pkt. 4.2.1.1 (kategori 3-feil).

En strekning på sju-åtte kilometer, der det ikke pågikk arbeid, hadde midlertidig fartsgrense på 50 km/t (kategori 2-feil). Dette er ikke i samsvar med Håndbok N301, pkt. 3.2.3.11.

En strekning på sju kilometer hadde midlertidig fartsgrense på 70 km/t og for lang avstand (ca. 500 meter) mellom påminnelsestilt (kategori 2-feil). Dette er ikke i samsvar med håndbok N301, pkt. 3.2.3.9.

Vegtilsynet registrerte også manglende sikring mot maskiner og parkerte privatbiler i sikkerhetssonen (kategori 2-feil). Dette er heller ikke er i samsvar med Håndbok N301, pkt. 4.2.1.1.

5. Rv 2/E16 Kongsvinger

Tverrgående sikring mot gammel Vingersnoret bru var ikke i samsvar med krav, jamfør Håndbok N301, kap. 4.1. Det skal brukes skilt 902 - bakgrunnsmarkering i staden for 904 - retningsmarkering (kategori 3), jfr. bilde, jfr. Håndbok N301, pkt. 3.2.7.2.

Fartsdempende tiltak manglet i 30-sone (kategori 2), jfr. Håndbok N301, pkt. 3.2.3.12.

Langsgående sikring var mangelfull (kategori 2-feil), jfr. Håndbok N301, pkt. 4.2.1.1.

Stenging av sideveg i kryss var ikke samsvar med krav jfr. Håndbok N301, kap. 4.1. Det skal brukes skilt 902 – bakgrunnsmarkering, i stedet for skilt 904 - retningsmarkering (kategori 2), jfr. Håndbok N301, pkt. 3.2.7.2.

Overgang mellom langsgående sikring og rekkverk Norsenga interimsbru var ikke i samsvar med krav (kategori 2), jfr. Håndbok N301, pkt. 4.2.1.2.

6. E16 Skarnes

Det var manglende langsgående sikring av grøft og anleggsmaskiner, og det forelå heller ikke en risikovurdering (kategori 2), jfr. bilde, jfr. Håndbok N301, pkt. 4.2.1.1.

Leding av myke trafikanter forbi og gjennom anleggsområdet framstod som uklar (kategori 2), jfr. Håndbok N301, kap. 3.2.9.

7. E18 Riksgrensen – Ørje

Godkjent arbeidsvarslingsplan viste ikke bruk av langsgående sikring. Flere endeavslutninger ved bruk av langsgående sikring manglet (kategori 3), jfr. bilde. Dette er ikke i samsvar med Håndbok N301, pkt. 4.2.1.2.

På strekningen km 1,0 – 1,7 var det ikke anleggsvirksomhet, men fortsatt midlertidig fartsgrense 70 km/t. Det er krav i godkjent plan at når trafikken kan gå som normalt, skal fartsgrenseskilt fjernes eller dekkes til (kategori 2), jfr. Håndbok N301, pkt. 3.2.3.9.

Det var uklar utstrekning og overgang mellom permanent fartssone 60 km/t og midlertidig 70 km/t v/rundkjøring (kategori 2), jfr. Håndbok N301, pkt. 3.2.3.9